

Vabariigi Valitsuse korralduse „Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppe eelnõu heakskiitmine” eelnõu ja „Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppe heakskiitmise seaduse“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eesti välis- ja julgeolekupoliitika nurgakiviks alates Venemaa Föderatsiooni agressioonisõja algusest 24.02.2022 on Ukraina toetamine ja agressioonikuriteo eest vastutajate, sh Venemaa juhtkonna, vastutusele võtmine ning agressioonikuriteo eritribunali asutamine. Eesti rõhutab rahvusvahelisel tasandil rahvusvahelise reeglitel põhineva maailmakorra tagamist ja rahvusvaheliste lepingute, sh ÜRO põhikirja, üleilmset järgmist ning mõistab hukka rahvusvahelise õiguse rikkumise. Vahetult pärast Venemaa agressioonisõja algust kutsus Ukraina kokku agressioonikuriteo eritribunali asutamist arutanud mitteametliku tuumikgrupi, mille tööst võttis osa 40 riiki ning Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu esindajad. Eesti osales tuumikgrupi töös alates selle kokku kutsumisest. Tuumikgrupp lõpetas töö 2025 kevadel agressioonikuriteo eritribunali alusdokumentide projektide koostamisega. Eritribunali asutamiseks vajalikud alusdokumendid on Ukraina-Euroopa Nõukogu vaheline eritribunali asutamise kokkulepe koos eritribunali statuudiga ning eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osaline kokkulepe (edaspidi *kokkulepe*).

Ukraina esitas eritribunali asutamisdokumendid 14.05.2025 Euroopa Nõukogule. Euroopa Nõukogu ministrite 14.05.2025 kohtumisel Luksemburgis tervitasid ministrid Ukraina eritribunali asutamise taotlust. Euroopa Nõukogu Ministrite Asemike Komitee (MAK) andis 24.06.2025. aasta otsusega¹, mis võeti vastu häälteenamusega (vastu Serbia, Türgi ja Ungari; ei hääletanud Armeenia, Aserbaidžaan ja Gruusia) Euroopa Nõukogu peasekretärile volituse Euroopa Nõukogu ja Ukraina vahelise eritribunali asutamise kokkuleppe allakirjutamiseks koos eritribunali statuudiga.² MAK andis samuti loa sõlmida Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise laiendatud osalise kokkulepe, mille tekst koos halduskomitee statuudiga sisaldub resolutsioonis.³

Euroopa Nõukogu peasekretär ning Ukraina president kirjutasid kahepoolsele eritribunali asutamiskokkuleppele alla 25.06.2025. Ukraina parlament ratifitseeris asutamiskokkuleppe 15.07.2025. Agressioonikuriteo eritribunal, mille haldamiseks kokkulepe sõlmitakse, on Euroopa Nõukogu ja Ukraina vahelise kokkuleppe alusel moodustatud rahvusvaheline kohus, millel on pädevus uurida ja kohut pidada agressioonikuriteo toime pannud isikute üle, sh pärast ametiaja lõppu ka Venemaa Föderatsiooni tippjuhtkonna üle. Eritribunalil on pädevus agressioonikuriteo

¹

[https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680b6762d%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680b6762d%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

² [CM\(2025\)104-final](#); [CM\(2025\)103-final](#).

³ <https://search.coe.int/cm/eng?i=0912594880265e04>

toimepanemises ametisikuid süüdi mõista ning neile karistuse määrata. Eritribunali käivitamiseks vajalik järgmine samm on MAK poolt resolutsiooni vastuvõtmine, millega kehtestatakse kokkulepe koos halduskomitee statuudiga. Kokkuleppe kehtestamine ja halduskomitee asutamine riikide poolt on vajalik eritribunali haldamiseks, mis hõlmab eritribunali rahastamist. Riigid, kes osalevad MAK istungil ja võtavad vastu resolutsiooni kokkuleppe kehtestamiseks, saavad kokkuleppe osalisriigiks või assotsieerunud riigiks MAK resolutsiooni vastuvõtmise päevast alates. Lisaks on eritribunali tegevuse alustamiseks vajalik, et Madalmaad, kes on andnud nõusoleku hakata eritribunali asukohariigiks, sõlmiksid eritribunaliga asukohakokkuleppe.

Kokkuleppe osaliseks võivad saada Euroopa Nõukogu osalisriigid, samuti riigid, kes on hääletanud ÜRO Peaassamblee 23.02.2023 resolutsiooni poolt, milles rõhutati vastutusele võtmist Ukrainas toime pandud kõige kuritegude eest, ning Ukraina vastase agressiooni eritribunali asutamise tuumikgrupi töös osalenud riigid.

Kokkuleppel saab olema eraldi eelarve, mille katavad kokkuleppe osalisriigid. Kokkuleppe kehtestamise menetlus on kaheastmeline. Esmalt peab MAK andma loa kokkuleppe sõlmimiseks ning seejärel peab MAK vastu võtma resolutsiooni, millega kiidetakse heaks kokkuleppe kehtestamine koos kokkuleppega. Esimene etapp kokkuleppe kehtestamiseks on Euroopa Nõukogus 24.06 läbitud, kui MAK andis resolutsiooniga loa kokkuleppe sõlmimiseks koos halduskomitee põhikirjaga. Järgmine etapp on Euroopa Nõukogu MAK resolutsiooni vastuvõtmine asjaosaliste riikide poolt, milleks on vaja vähemalt 1/3 Euroopa Nõukogu osalisriigi ehk 16 riigi osalust. Kuna kokkuleppega nähakse ette eritribunali rahastamine, oleks vajalik võimalikult suure arvu riikide osalemine, kuna mida väiksem on osalejate arv, seda suurem on osalisriikide rahaline osamakse. EN võib vajadusel otsustada, et kokkuleppe heakskiitmiseks on vaja suurema riikide arvu toetust kui 16 riiki, kuid hetkel sellist otsust ei ole tehtud. Vastavalt Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppe osaliseks saamise korrale, saab riik laiendatud osalise kokkuleppe osalisriigiks, kui osaleb Euroopa Nõukogu MAK resolutsiooni vastuvõtmisel, millega laiendatud osaline kokkuleppe heaks kiidetakse.⁴

Euroopa Nõukogu kutsub üles riike, kes seda soovivad, ja Euroopa Liitu üles teatama peasekretärile kirjalikult oma kavatsusest laiendatud osalise kokkuleppes osalemisest. Riik peab kirjalikult informeerima Euroopa Nõukogu peasekretäri oma kavatsusest saada kokkuleppe osaliseks ning kinnitama oma valmisolekut rahaliste kohustuste võtmiseks. Seejärel on teada, kes saavad olema resolutsiooni vastuvõtvad ja EPA kehtestavad riigid. Pärast EPA kehtestamist resolutsiooniga, on teistel riikidel hiljem võimalik EPAg liituda.

Eesti välispoliitiline huvi ja soov on olla kokkuleppe osalisriik selle kehtestamisest alates. Välispoliitiliselt ja pidades silma üldist julgeoleku olukorda, on Eesti jaoks kokkuleppes osalemine väga oluline. Sellega anname signaali, et agressioonikuritegu ei jää karistamata ning selle toimepanijad peavad kandma vastutust. Pärast kokkuleppe heakskiitmist Vabariigi Valitsuses ja Riigikogus saadab Välisministeerium Euroopa Nõukogu peasekretärile teate, et soovib saada kokkuleppe osaliseks ning on valmis

---

⁴[https://search.coe.int/cm/#\[%22CoEIdentifier%22:%2209000016805c7ca0%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#[%22CoEIdentifier%22:%2209000016805c7ca0%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

rahalise kohustuse kandmiseks. Seejärel kantakse Eesti kokkuleppe osalisriikide nimekirja resolutsiooni eelnõus ja resolutsiooniga kokkuleppe kehtestamise päeval on Eesti selle osaline.

Kokkuleppe sisu osas on riigid Euroopa Nõukogus saavutanud kokkuleppe kompromisside teel. Sisulistes küsimustes kokkuleppes muudatuste tegemine eeldaks kokkuleppe avamist ja uut menetlust Euroopa Nõukogus, milleks ei ole riigid soovi avaldanud. Kokkuleppes on siiski vaja teha mõningad tehnilised täiendused, mis ei olnud MAK resolutsiooni vastuvõtmisel teada ning sõltusid eritribunali asutamisdokumentide menetluse ajagraafikust. Sellest tulenevalt ei avaldata kokkuleppe teksti Riigi Teatajas mitte seaduse avaldamise samaaegselt, vaid pärast kokkuleppe kehtestamist Euroopa Nõukogu resolutsiooniga.

Kokkuleppes osalemine on täielikult kooskõlas Eesti välis- ja julgeolekupoliitikaga ning Eesti peab tegema kõik endast oleneva, et Ukraina vastase agressioonikuriteo eritribunal saaks võimalikult kiiresti tegevust alustada ning et selleks on olemas vajalik rahastamine. Kuna tegemist on välis- ja julgeolekupoliitilise prioriteediga, siis tuleb riigi eelarves tagada vajalikud rahalised vahendid kokkuleppe osamakse tasumiseks kuni eritribunali ja selle järelmehhanismi tegevuse lõpuni. Ukraina toetamine Venemaa agressioonisõjas ja agressioonikuriteo ja teiste kõige raskemate rahvusvaheliste kuritegude toimepanijate vastutusele võtmine on Eesti välispoliitika prioriteet. Eesti on aktiivselt osalenud agressioonikuriteo eritribunali asutamise aruteludel ja tõstatanud Venemaa juhtkonna vastutusele võtmise küsimust rahvusvahelisel tasandil. Venemaa ei ole oma seisukohti muutnud ja soovib jätkuvalt oma imperialistlike eesmärkide täitmist Ukraina suhtes ning kontrolli saamist kogu Ukraina territooriumi ja rahva üle. Eesti jaoks on oluline Venemaa jaoks agressiooni hinna tõstmine, mille üheks oluliseks elemendiks on vastutusele võtmine ja agressiooni eritribunali asutamine ja selle tööle hakkamine, mis viiks reaalse kohtupidamiseni agressioonikuriteo toimepanijate üle. Hetkel ühelgi teisel rahvusvahelisel kohtul seda pädevust ei ole.

Eritribunali asutamisel ja tööle hakkamisel on agressioonikuriteo toimepanijatele heidutav mõju, nad peavad arvestama sellega, et eritribunal saab toime pandud kuritegusid uurida ja nende toimepanijaid süüdi mõista. Ehkki Venemaa tippjuhtkonda ei ole nende ametis oleku ajal võimalik eritribunali ette tuua, on võimalik alustada tõendite kogumist ning ka tippjuhtkonna saab anda kohtu alla pärast ametist vabastamist. Eritribunalil on laiem rahvusvaheline heidutav mõju, sest ka teised isikud, kes panevad toime agressioonikuriteo, peavad arvestama eritribunali asutamise võimalusega rahvusvahelist õigust, sh ÜRO põhikirja väärtustavate riikide poolt. Eesti jaoks on oluline, et kõige raskemate rahvusvaheliste kuritegude toimepanijad kannaksid õiguslikku vastutust ning ei pääseks karistusest. Eesti seisab selle eest, et kokkuleppe oleks võimalik võimalikult kiiresti kehtestada ja selles osaleks võimalikult palju riike, mis tagaks eritribunali tegevuse alustamise ja selleks vajaliku rahastamise.

1.1 Sisukokkuvõte

Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppega loob eritribunali halduse ning rahastamise mehhanismi. Kokkuleppega asutatakse agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee ning reguleeritakse komitee asutamise ja tegevusega seotud küsimusi. Kokkuleppes osalemine toob endaga kaasa eritribunali rahastamises kohustuse. Eesti

soovib esimesel võimalusel saada kokkuleppe osalisriigiks ning osaleda koos teiste toetajariikidega MAK resolutsiooni vastuvõtmisel, millega kokkulepe kehtestatakse.

Kokkuleppe kehtestatakse asjakohase MAK resolutsiooniga toetajariikide poolt, mis saab sisaldama kokkuleppe osalisriikide nimekirja. MAK 24.06 resolutsioon sisaldas juba kokkuleppe teksti ning selles ei plaanita teha enam sisulisi muudatusi, kuid võimalikud on mõned tehnilised täpsustused. Kui piisav arv Euroopa Nõukogu riike ja/või teisi riike, kellel on õigus saada kokkuleppe osalisriigiks, on teada andnud oma soovist saada kokkuleppe osaliseks, saab MAK vastu võtta resolutsiooni, millega kehtestatakse kokkulepe. Asjast huvitatud riigid, kes osalevad resolutsiooni vastuvõtmisel kantakse kokkuleppe osalisriikide asutajate nimekirja resolutsiooni eelnõus ja resolutsiooniga kokkuleppe heakskiitmise päevast alates on need riigid, sh Eesti, kokkuleppe osalisriigiks. Selliselt saab Eesti kokkuleppe halduskomitee osalisriigiks.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Korralduse eelnõu ja seaduse eelnõu kavandi ning seletuskirja koostas Välisministeeriumi juriidilise osakonna rahvusvahelise õiguse büroo jurist Mai Hion (tel: 637 7413; e-post: mai.hion@mfa.ee). Kokkuleppe tõlkis eesti keelde vandetõlk Terje Arro (626 4282; dokumendid@luisa.ee). Korralduse eelnõu ja seaduse eelnõu on keeleteoimetanud Välisministeeriumi tõlkija ja keeleteoimetaja Kaisa Kaer (kaisa.kaer@mfa.ee).

1.3 Märkused

Eelnõu on kooskõlas Vabariigi Valitsus 29.05.2025 istungil heaks kiidetud Eesti seisukohtadega Ukraina vastu toimepandud agressioonikuriteo eritribunali asutamise kohta:

- 1.1. Eesti toetab agressioonikuriteo eritribunali asutamist Euroopa Nõukogu raames Ukraina ja Euroopa Nõukogu kokkuleppe alusel ning agressioonikuriteo eritribunali asutamisdokumentide heakskiitmist Euroopa Nõukogus.
- 1.2. Eesti peab oluliseks efektiivse ja elujõulise agressioonikuriteo eritribunali kiiret tööle hakkamist.
- 1.3. Eesti toetab Euroopa Liidu osalemist Euroopa Nõukogu laiendatud osalises kokkuleppes agressioonikuriteo eritribunali haldamiseks.

Kokkuleppel on oma eelarve, mida rahastavad selle osalisriigid. EN esialgne arvestus eritribunali aastaseks kuluks on 60-70 miljonit eurot, mis jagatakse kokkuleppe osalisriikide vahel, kuid see ei ole eeldatavalt lõplik suurus ning eritribunali toimimiseks vajalik eelarve on sellest summast pigem suurem kui väiksem. Kui üldjuhul näevad laiendatud osalised kokkulepped ette, et need on toimivad kolmeks aastaks, siis käesolev kokkulepe ajalist piirangut ette ei näe ning riigi rahaline kohustus saab olema pikaajaline. Kokkuleppega asutatava halduskomitee ülesandeks on eritribunali rahastamise tagamine ning kokkuleppe osalisriikide vahel jagatakse eritribunali toimimiseks vajalikud kulud. Eritribunali tegevuse iga-aastased kulutused ning nende jagunemine riikide vahel ei ole teada enne kokkuleppe rakendamiseks vajaliku EN resolutsiooni vastuvõtmist. Kokkuleppe kehtestamisel määrab halduskomitee edaspidi kindlaks nii liikmete iga-aastaste sissemaksete kui ka assotsieerunud liikmete soovituslike vabatahtlike sissemaksete summad. Üheks kulude

jagamise võimaluseks on lähtumine Euroopa Nõukogu makseskaalast, teine võimalus on kulude jagamine osalisriikide vahel võrdselt. Seletuskirjas on arvestatud kulude jagamisest kokkuleppe osalisriikide vahel võrdses suures, lähtudes asjaolust, et Euroopa Nõukogu suuremad liikmesriigid, st suurmaksjad EN eelarvesse, ei ole avaldanud valmisolekut kiiresti kokkuleppe osalisriigiks saamisel, kuna riigisisised menetlused võtavad aega. Mõned riigid on juba avaldanud vastuseisu praegusel majanduslikult keerulisel ajal uueks suuremahuliseks rahaliseks kohustuseks. Seni on kokkuleppele toetust avaldanud pigem Euroopa Nõukogu väiksemad liikmesriigid, kelle osamaks suurus EN eelarvesse on tagasihoidlik. Pikemas perspektiivis on aga liitumissoovi avaldanud nt Saksamaa. Eesti teeb välissuhtluses jõupingutusi, et veenda võimalikult paljusid riike kokkuleppe osalisriigiks saamise vajaduses. Eeskätt saame teistele riikidele olla eeskujuks, kui oleme juba alustanud või läbi viinud menetluse kokkuleppe heakskiitmist. Täpsem eelarve kujunemise perspektiiv on esitatud seletuskirja osas 5.

Kokkuleppe kuulub ratifitseerimisele Riigikogus. Põhiseaduse § 121 punkt 4 alusel ratifitseerib ja denonsseerib Riigikogu Eesti Vabariigi lepingud, millega Eesti Vabariik võtab endale sõjalisi või varalisi kohustusi. VäSS § 20 punkt 5 täpsustab, et välisleping ratifitseeritakse Riigikogus, kui välislepinguga võtab Eesti Vabariik avalik-õiguslikes suhetes varalisi kohustusi, mille täitmiseks ei ole riigieelarves vahendeid ette nähtud või mis ületavad riigieelarves kehtestatud varalise kohustuse piirmäärasid, mille ulatuses on välislepingu volitatud sõlmima Vabariigi Valitsus.

Kooskõlas PS § 121 mõttega on VäSS-is peetud silmas välislepinguid, millega Eesti Vabariik võtab endale rahvusvahelise avaliku õiguse valdkonda kuuluvaid varalisi kohustusi või mille rakendamine toob kaasa olulisi varalisi kulusi. Varalise kohustuse piirmäär, mille ulatuses on välislepingu volitatud sõlmima Vabariigi Valitsus, kehtestatakse iga-aastases riigieelarve seaduses. Seni on selleks olnud välislepingud, millest ühelgi eesmisval eelarveaastal Eesti Vabariigile tulenevate varaliste kohustuste või saamata jääva tulu maht ei ületa 3 protsenti riigiasutusele, kelle algatusel välisleping sõlmitakse, jooksvaks eelarveaastaks ettenähtud kulude summast.

Välisministeeriumi 2026. aasta eelarve kuludest 112,6 miljonit eurot on 3% 3,369 miljonit eurot. Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu koostöös on eritribunali ettevalmistusteks eraldamisel 10 MEUR EL eelarvest, mis võimaldaks ettevalmistusmeeskonnal alustada tööd 2026. aasta alguses. Kuna Eesti kokkuleppe osamaks võib ületada järgnevatel eelarveaastatel eeldatavalt Välisministeeriumi eelarve kuludest 3%, on vaja kokkuleppe heaks kiita seadusega. Igal juhul saab kokkuleppe osamaks olema märgatavalt suurem senistest Euroopa Nõukogu laiendatud osalistest kokkulepetest.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Kooskõlas Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 1 lõike 2 punktiga 3 ei ole koostatud eelnõu väljatöötamiskavatsust.

Vabariigi Valitsuse reglemendi § 6 lõike 7 kohaselt võib välislepingut käsitleva korralduse ja seaduse eelnõu kooskõlastada samal ajal, kui välislepingu rakendamiseks ei ole vaja muuta või välja töötada õigusakte ning eelnõude seletuskiri vastab seaduse

eelnõu seletuskirjale esitatavatele nõuetele. Lähtuvalt nimetatust on kooskõlastusringile esitatud nii kokkuleppe heakskiitmise korralduse eelnõu kui kokkuleppe heakskiitmise seaduse eelnõu ning seletuskiri on koostatud seaduseelnõu seletuskirjale kehtestatud hea õigusloome ja normitehnika eeskirja reegleid järgides.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Korralduse eelnõu kohaselt kiidab Vabariigi Valitsus heaks Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppe eelnõu.

Seaduse eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Esimese paragrahviga kiidetakse heaks Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee asutamise Euroopa Nõukogu laiendatud osaline kokkulepe. Teise paragrahviga nähakse ette seaduse jõustumine kiirendatud korras ehk Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval.

Kokkuleppe sisu

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee resolutsioon, millega kehtestatakse kokkuleppe annab kokkuleppele õigusliku ja poliitilise aluse. Resolutsiooni lisa sisaldab eritribunali halduskomitee statuuti, mis koosneb 16 artiklist.

Resolutsioon on sissejuhatava ja selgitava iseloomuga. Resolutsioonis avaldatakse igakülgset toetust Ukrainale ja tema territoriaalsele terviklikkusele ning see sisaldab viiteid asjakohastele ÜRO resolutsioonidele, milles mõistetakse hukka Venemaa Föderatsiooni agressioonisõda Ukraina vastu, mis rikub ÜRO põhikirja ning rahvusvahelise õiguse põhimõtteid. Samuti on välja toodud viiteid Euroopa Nõukogu resolutsioonidele ning teistele dokumentidele, mis käsitlevad Venemaa Föderatsiooni väljaarvamist Euroopa Nõukogust tulenevalt agressiooniaktist, riigi vastutusele oma tegude eest, käsitlevad inimõiguste kaitset ja karistamatust inimõiguste raskete rikkumiste eest ning viitavad sõjakahjude hüvitamise kohustusele. Kuna Rooma statuudis kehtestatud agressioonikuriteo jurisdiktsioonirežiim piirab Rahvusvahelise Kriminaalkohtu jurisdiktsiooni Venemaa agressioonisõjas Ukraina vastu, oli vajalik agressioonikuriteo eritribunali asutamine.

Ministrite Komitee resolutsioon annab osalemisvõimaluse kokkuleppes ka Euroopa Nõukogusse mitte kuuluvatele riikidele, et võidelda karistamatusega rahvusvaheliste kuritegude puhul. Resolutsioon kutsub kõiki riike ja rahvusvahelisi organisatsioone üles saama kokkuleppe osaliseks halduskomitee põhikirja kohaselt, mis on esitatud resolutsiooni lisa. Samuti kutsutakse üles tegema koostööd halduskomiteega ja eritribunaliga, et hõlbustada nende tööd ja kohustuste täitmist

Ministrite Komitee resolutsiooni lisa sisaldab eritribunali halduskomitee statuuti. Kokkuleppe ja halduskomitee tegevus on osa ühisest Ukraina vastase agressioonikuriteo üle kohtupidamise süsteemist. Halduskomitee abistab ja rahastab eritribunali toimimist ning selle tegevus ei saa toimida isoleeritult väljaspool eritribunali mehhanismi.

Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali halduskomitee statuut

Artikkel 1. Halduskomitee eesmärk

Artiklis tuuakse välja halduskomitee eesmärk, milleks on Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali rahastamine ning abistamine haldus- ja juhtimisküsimustes, mis võimaldada eritribunalil täita oma ülesandeid. Vastavalt eritribunali statuudile on eritribunal oma ülesannete täitmisel sõltumatu ja iseseisev ning ei või saada juhiseid riikidelt. Eritribunal on juriidiline isik.

Halduskomitee on valitsuste vaheline koostöö platvorm, mis tegutseb Euroopa Nõukogu institutsionaalses raamistikus.

Artikkel 2. Halduskomitee ülesanded

Artikkel sätestab halduskomitee ülesanded. Tuuakse selgelt välja, et komitee peab tagama eritribunali, samuti halduskomitee ja sekretariaadi rahastuse. Halduskomitee võtab vastu eritribunali aastaeelarve, mille koostab Euroopa Nõukogu peasekretär, kes eelarve koostamise käigus konsulteerib eritribunali kohtusekretäri. Halduskomitee kiidab heaks eritribunali esimehe esitatud eritribunali tegevusaruande, annab nõu ja suuniseid eritribunali tegevuse haldusaspektides, sh eritribunali tegevuse tõhususe küsimustes ning soovitusi eritribunali ja halduskomitee eesmärkide edendamiseks.

Halduskomitee koostab oma tegevuskorra ja muud tööks vajalikud korraldused ning vaatab läbi eritribunali poolt vastu võetud menetluse ja tõendite esitamise korra ja selle muudatused.

Vajadusel arutab ja võtab halduskomitee vastu eritribunalile piirkonnaülest toetust edendavad strateegiad. Eritribunali kohtunikele esitatavad nõuded sätestab eritribunali põhikiri. Kohtunik peab olema kõrge moraalliga, erapooletu ja aus ning tal peab olema oma riigi kõige kõrgemasse kohtuorganisse nimetamiseks nõutav kvalifikatsioon. Halduskomitee liikmed ja assotsieerunud liikmed võivad esitada kandidaate kohtunike nimekirja, mis koosneb 15 kohtunikust. Eesti jaoks on oluline kokkuleppe osaliseks saamine kohe alguses, mis võimaldaks halduskomitee liikmena esitada eritribunali kohtuniku kandidaat. Eritribunali satuudi kohaselt nimetab sõltumatu nõuanderühm halduskomiteele kõige sobivamad kohtunikud kohtunike valikunimekirja. Nõuanderühm koosneb 7 kõrgelt kvalifitseeritud juristist, kes on või on olnud riigi kõrgema kohtu või rahvusvahelise kriminaal kohtu kohtunikud või teiste kõrge moraalliga juristide seast, kellel on märkimisväärne kogemus rahvusvahelises õiguses, sh kriminaalõiguses. Halduskomitee nimetab nõuanderühma liikmed ning valib salajasel hääletamisel valikunimekirja 9 aastaks kohtunikud. Halduskomitee valib eritribunali prokuröri ja aseprokuröri(d). Eritribunali statuudi kohaselt saavad kokkuleppe osalisriigid ja assotsieerunud riigid esitada prokuröri ja aseprokuröri kandidaate. Nõuanderühm esitab halduskomiteele kõige sobivamad kandidaadid ning halduskomitee valib salajasel hääletusel 7 aastaks eritribunali prokurör4i ja aseprokuröri. Halduskomitee liikmeks olemine annab samuti võimaluse esitada prokuröri ja aseprokuröri ning nõuanderühma liikme kandidaate, kuid olulisem on kahtlemata võimalus esitada kohtuniku kandidaat. Hiljem tuleks konsultatsioonide käigus kujundada seisukoht ja saavutada kokkulepped, kuidas ametikohti täidetakse.

Halduskomitee tagab liikmete ja assotsieerunud liikmete tõhusa koostöö kõigis asjaomastes sektorites, tuginedes koormuse jagamise süsteemile ning korraldab ülemineku eritribunali järeltegevuse mehhanismile, pööratakse tähelepanu tunnistajate kaitsele, karistuste täideviimise jälgimisele, vabastamistaotluste läbivaatamisele ning

eritribunali tõendite ja toimikute säilitamisele. Samuti on halduskomitee ülesanne järeltegevusega seotud ülesannete rahastamine.

Halduskomitee pädevuses on eritribunali kohtuväliste järeltegevusega seotud ülesannete korraldamine nagu toimikute ja arhiivide haldamine.

Halduskomitee arutab mehhanisme, mis abistaks kokkuleppe liikmeid ja assotsieerunud liikmeid kulude kandmisega, mis on seotud karistuste täitmise, süüdimõistetud isikute vabastamise ning tunnistajate kaitsega pärast kokkuleppe lõppemist, sealhulgas võimaliku usaldusfondi asutamist. Halduskomitee täidab samuti muid ülesandeid, mis on vajalikud tema mandaadi elluviimiseks.

Artikkel 3. Osalemine

Artikli kohaselt võivad kokkuleppe osaliseks või assotsieerunud osaliseks saada lisaks Euroopa Nõukogu liikmesriikide või vaatlejariikidele ja Euroopa Liidule iga ÜRO Peaassamblees 23. novembri 2023. aasta resolutsiooni A/RES/ES-11/6 poolt hääletanud riik, samuti iga riik ja rahvusvahelised organisatsioon, mis on osalenud Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eritribunali asutamise tuumikgrupis, Kokkuleppe osaliseks saamiseks tuleb saata asjakohane teavitus Euroopa Nõukogu peasekretärile. Halduskomitee võib lubada taotluse esitanud riigil või rahvusvahelisel organisatsioonil ühineda halduskomiteega kui liige või assotsieerunud liige. Kokkuleppe assotsieerunud liige võib saada liikmeks, teatades sellest peasekretärile.

Artikkel 4. Koosseis

Artikkel sätestab, et iga liige ning assotsieerunud liige võib nimetada halduskomiteesse kuni kahe esindajaga delegatsiooni, kelle seast nimetatakse üks delegatsiooni juhiks. Halduskomitee valib oma liikmete hulgast esimehe ja kaks aseesimeest mittepikendatavaks kolmeaastaseks perioodiks.

Artikkel 5. Koosolekud

Artikkel reguleerib halduskomitee töökorraldust ja koosolekuid. Halduskomitee koguneb vastavalt vajadusele, kuid vähemalt kord aastas. Liikmed ja assotsieerunud liikmed katavad ise oma reisi- ja majutuskulud. Otsuseid võib teha ka kirjalikult ja elektrooniliselt. Esimese koosoleku kutsub kokku peasekretär, edasised koosolekud ja nende asukohad määrab halduskomitee. Otsused langetatakse kahekolmandikulise häälteenamusega, igal liikmel on üks hääl; menetlusküsimused lahendatakse lihthäälteenamusega.

Assotsieerunud liikmed võivad koosolekutel osaleda ilma hääleõiguseta ning teha suulisi või kirjalikke avaldusi. Kui nad on teinud vabatahtliku sissemaks halduskomitee määratud summas, omandavad nad täisliikme õigused vastavaks majandusaastaks. Peasekretär võib koosolekutel osaleda või olla esindatud ilma hääleõiguseta. Halduskomitee võib kutsuda koosolekutele Euroopa Nõukogu organite, rahvusvaheliste organisatsioonide esindajaid ja eksperte, samuti ilma hääleõiguseta, vastavalt päevakorra teemadele.

Artikkel 6. Sekretariaat

Artikkel reguleerib sekretariaadi tööd. Halduskomiteed toetab peasekretäri loodud sekretariaat, mida juhib täitevsekretär. Täitevsekretäril on õigus halduskomitee heakskiidul sõlmida lepinguid ja kokkuleppeid ning ta vastutab koosolekute

kokkukutsumise, sekretariaadi igapäevase haldamise ja haldusliku toe eest. Samuti korraldab ta suhtlust eritribunali, asjaomaste riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonidega ning asukohariigi ja Ukraina valitsusega, täites kõiki statuudiga määratud ülesandeid. Täitevsekretär täidab ka muid halduskomitee antud ülesandeid. Sekretariaadil on täielik halduslik autonoomia Euroopa Nõukogust ja tema organitest, ilma et see piiraks käesoleva artikli lõike 6 kohaldamist ning nende suhtes kohaldatakse Euroopa Nõukogu personalieeskirju vastavalt käesoleva statuudi artiklile 11.

Artikkel 7. Sõltumatus

Artikkel sätestab, et eritribunali kohtunikud, prokurör, aseprokurör(id), töötajad ja sekretariaat tegutsevad oma ülesannete täitmisel sõltumatult. Halduskomitee liikmed, assotsieerunud liikmed ning Euroopa Nõukogu ja tema organid kohustuvad seda sõltumatust austama ega tohi püüda neid mõjutada. Sekretariaadi liikmed ei tohi oma tööülesannete täitmisel küsida ega vastu võtta juhiseid üheltki valitsuselt, ametiasutuselt, valitsusväliselt organisatsioonilt ega muult kolmandalt isikult.

Artikkel 8. Rahastamine ja eelarve

Artikkel sätestab, et kokkuleppel on oma eelarve, mis koosneb eritribunali ja halduskomitee kulude eelarvest. Eritribunali ja halduskomitee rahastus koosneb liikmete iga-aastastest sissemaksetest ja assotsieerunud liikmete vabatahtlikest sissemaksetest.

Halduskomitee määrab kindlaks liikmete iga-aastaste sissemaksete ning assotsieerunud liikmete soovituslike vabatahtlike sissemaksete summad. Sissemaksed põhinevad Euroopa Nõukogu eelarvesse tehtavate riikide iga-aastase sissemaksete kriteeriumidel ning neid võib kohandada võttes samuti arvesse muid sissemakseid.

Halduskomitee võib kasutada täiendavaid vabatahtlikke toetusi ja sissemakseid, sh mitterahalisi sissemakseid ja lähetatud töötajaid.

Halduskomitee kiidab igal aastal heaks eritribunali eelarve vastavalt peasekretäri ettepanekule, kes on eelnevalt konsulteerinud eritribunali kohtusekretäriaga. Halduskomitee võtab vastu oma ja oma sekretariaadi eelarve, mille on koostanud peasekretär.

Halduskomitee kiidab igal aastal heaks peasekretariaadi koostatud kokkuleppe majandusaasta aruande, millele on lisatud välisaudiitori aruanne. Peasekretär ei vastuta halduskomitee majandusaasta aruande eest, mille esitab täitevsekretär ministrite komiteele koos oma kinnituse või märkustega ning välisaudiitori aruandega.

Euroopa Nõukogu finantseeskirju kohaldatakse kokkuleppe eelarve vastuvõtmisel ja haldamisel arvestades halduskomitee statuudi erisusi.

Halduskomitee rahaliste vahendite suhtes kohaldatakse Euroopa Nõukogu privileegide ja immuuniteetide üldkokkulepet. Üldkokkuleppe tagab varade, omandi, hoonete, territooriumi arhiivide jmt puutumatuse, samuti on Euroopa Nõukogu varad ja omand vabastatud maksudest.

Artikkel 9. Koostöö

Artikkel reguleerib halduskomitee koostööd asjaomaste riiklike ja rahvusvaheliste partneritega oma mandaadi täitmiseks. Samutigi teeb iga liige või assotsieerunud liige

vastavalt riigisisesele õigusele koostööd halduskomitee, Ukraina ja asukohariigiga. Idee on tagada koormuse õiglane jaotus kõigis asjaomastes eritribunaliga tehtava koostöö vormides ning arutada eelistatavaid koostööviise eritribunali ja halduskomitee liikmete ja assotsieerunud liikmete vahel. Halduskomitee liikmed ja assotsieerunud liikmed püüavad sõlmida vajalikud lepingud ja kokkulepped, et hõlbustada eritribunali tõhusat toimimist, sealhulgas sellistes küsimustes nagu isikute tuvastamine ja asukoht; dokumentide kättetoimetamine; isikute vahistamine, üleandmine ja kinnipidamine; tunnistajate kaitse ja ümberpaigutamine; ning karistuste täitmisele pööramine.

Artikli lõikes 4 tuuakse välja, et asukohariigi lepingu jõustumine, mis lubab eritribunali jurisdiktsiooni asukohariigi territooriumil ellu viia, sõltub [x] koostöölepingu sõlmimisest ja minimaalsest arvust kohustustest, mis on seotud koostööga järgmistes valdkondades: tunnistajate kaitse ja ümberpaigutamine; karistuste täitmisele pööramine; vabastamine, sealhulgas ajutine vabastamine. Madalmaad on avaldanud valmisolekut olla eritribunali asukohariik, kuid on samas öelnud, et enne lõpliku nõusoleku andmist on vajalik piisava arvu koostöölepingute olemasolu.

Vajalikus koostöölepingute arvus ei ole esialgu veel kokkulepet. Euroopa Nõukogu raames on välja töötatud näidis koostöökokkuleppe projekt, mida riigid saavad kohandada oma vajadustele ja seadustele. Eesti peab samuti sõlmima eritribunaliga koostöö kokkuleppe ning kokku leppima sellega endale võetud kohustused. Eesti on sõlminud ÜROga kokkuleppe endise Jugoslaavia tribunal poolt süüdimõistetud isikutele mõistetud isikutele vanglakaristuse täideviimiseks ning 4 isikut kannavad selle alusel karistust Tartu vanglas. Tunnistajate kaitseks ja ümberpaigutamiseks ei ole Eesti seni sõlminud ei kahepoolseid ega rahvusvahelisi lepinguid. Samuti puuduvad Eestil kokkulepped vangide vabastamiseks või ajutiseks vabastamiseks. Ka nendes valdkondades tuleks pädevatel asutustel rahvusvahelisele koostööle enam tähelepanu pöörata. Kuna Ukraina toetamine Venemaa agressioonisõjas on Eesti välispoliitika prioriteet, siis peaks koostöölepingute sõlmimine olema Eesti jaoks olulisel kohal ning tuleb astuda samme, et koostööleping(ute) sõlmimise ettevalmistamine toimuks kiiremas korras.

Artikkel 10. Konfidentsiaalsus

Artikkel käsitleb halduskomitee koosolekuid ja dokumente konfidentsiaalsena, kui ei otsustata teisiti.

Artikkel 11. Erandid Euroopa Nõukogu eeskirjadest

Artikli alusel võib halduskomitee ministrite komitee heakskiidul kalduda kõrvale kohaldatavatest Euroopa Nõukogu eeskirjadest, kui see on vajalik halduskomitee ülesannete tõhusaks täitmiseks.

Artikkel 12. Muudatused

Artikkel sätestab, et halduskomitee statuuti võib muuta ministrite komitee otsusega, mille tegemisel osalevad üksnes halduskomitee liikmetest riikide esindajad. Muudatuste tegemine toimub identselt halduskomitee asutamisega. Euroopa Nõukogu statuudi artikkel 20 punkt d kohaselt on ministrite komitee resolutsiooni vastuvõtmiseks vajalik hääletamisest osavõtvate esindajate kahe kolmandiku häälteenamust ja komitee liikmete enamust

Artikkel 13. Kestus

Artikkel lubab kokkuleppe kestuse osas erandi üldisest Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkulepetele kehtestatud kolmeaastasest tähtajast, mis on vajalik, et kaitsta eritribunali kohtunike sõltumatust ning tagada eritribunal tõhus toimimine.

Ministrite komitee võib halduskomitee soovitusel kokkuleppe lõpetada.

Halduskomitee võib soovitada eritribunali lõpetamist ja järelmehhanismi asutamist, kui eritribunal on oma mandaadi täitnud ja eritribunali esimees sellest halduskomiteed teavitanud. Halduskomitee vaatab läbi eritribunali järelmehhanismi asutamise tingimused ning võtab vastu üksikasjaliku üleminekukava, mis hõlmab eelkõige tunnistajate kaitset; karistuste täideviimise jälgimist; ennetähtaegse, ajutise ja lõpliku vabastamise taotluste läbivaatamist; eritribunali tõendite ja toimikute säilitamist ning rahastamist. Halduskomitee liikmed ja assotsieerunud liikmed teevad koostööd, et tagada eritribunali tegevuse nõuetekohane lõpetamine. Rahvusvahelise kriminaaltribunali mandaadi täitmisel vastava järelmehhanismi asutamine on tavapärane rahvusvaheline praktika, millele antakse üle eritribunali tegevusest jäänud ülesanded ning dokumendid. Näitena võib tuua endise Jugoslaavia ja Rwanda eritribunali järelmehhanismi, kes jätkab eritribunali mõistetud karistuste täitmist ning täidab muid asjakohaseid ülesandeid.

Artikkel 14. Vaidluste lahendamine

Artikkel sätestab, et halduskomitee statuudi kohaldamisest või tõlgendamisest tulenevad vaidlused lahendamist rahumeelsel viisil. Ükski rahumeelne vahend pole seejuures välistatud. Vaidluste rahumeelse lahendamise viisid on loetletud ÜRO põhikirja artiklis 33.

Artikkel 15. Väljaastumine ja väljaheitmine

Artikkel reguleerib kokkuleppest väljaastumist ja kokkuleppest väljaheitmist. Kokkuleppest saab igal ajal välja astuda, saates asjakohase teate Euroopa Nõukogu peasekretärile. Osalus kokkuleppes lõpeb rahandusaasta lõppemisega, kui teade on saadetud enne 1. juunit. Kui teade jõudis kohale hiljem kui 1. juunil, lõpeb osalus järgmise rahandusaasta lõpus. Assotsieerunud riikide osalus lõpeb teate kättesaamise päeval.

Halduskomiteel on õigus tema määratud kuupärvast alates peatada liikme või assotsieerunud liikme liikmesuse, kui tema tegevus ei ole kooskõlas halduskomitee mandaadiga või ta takistab halduskomitee ülesannete täitmist.

4. Eelnõu terminoloogia

Korralduse eelnõus ei esine õigusaktides varem kasutamata termineid.

Lepingu tõlkimisel on võimaluse korral lähtutud eelkõige Euroopa Nõukogu laiendatud osalepetes kasutatud mõistetest.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega. Eesti toetab Euroopa Liidu osalemist kokkuleppes.

6. Korralduse mõjud

Kokkulepe ei avalda sotsiaalset, sealhulgas demograafilist, mõju elu- ja looduskeskkonnale ega ka riigi regionaalarengule või riigiasutuste ja kohaliku

omavalitsuse korraldusele. Kokkulepe mõjutab positiivselt riigi välissuhteid ja julgeolekut.

Välispoliitiliselt ja pidades silma riigi julgeolekut on Eesti olnud väga aktiivne Venemaa Föderatsiooni agressiooniga seonduvatel teemadel ning aktiivselt toetanud nii agressioonikuriteo eritribunali loomist, sõjakahjude hüvitamist kui muid Ukraina vastu toime pandud agressiooniga seonduvaid teemasid. Aktiivsus nimetatud teemadel on välispoliitiliselt oluline rahvusvahelise õiguse järgimise, sh karistamatuse, aspektist, kuid kaugemale vaatavalt tagavad meie riigi julgeolekut. Väga oluline on anda signaal, et agressioon ei jää ning et rahvusvaheline üldsus ei jäta agressioonile reageerimata. Pikem kirjeldus välispoliitilisest mõjust on tood ka seletuskirja sissejuhatavas osas.

7. Eelnõu rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud

Korralduse rakendamisega kaasnevad lisakulud riigi eelarvele. Kokkuleppes osalemine toob endaga kaasa iga-aastase osamakse tasumise, mis lähtub kokkuleppe osaliste arvust. Kui eritribunali täismahus tööle asumisel võib Eesti omaosalus ulatuda ca 4 miljoni euroni, siis esimeses ehk eritribunali käivitamise staadiumis on kokkuleppe osalisriikide rahaline kohustus väiksem ning selle suurusjärg on eeldatavasti võrreldav Euroopa Nõukogu Venemaa Föderatsiooni Ukraina-vastase agressiooni tekitatud kahjude registri loomise Euroopa Nõukogu laiendatud osalise kokkuleppe Eesti osamaksega, mis on 2025. aastal 28842,51 eurot. Edaspidi võib ulatuda osamakse kuni 4 miljoni euroni, kui eritribunali kulud jäävad 70 miljoni piiridesse ja kuuluvad jagamisele võrdselt 16 EN väiksema osalisriigi vahel. Ei ole välistatud, et eritribunali tegevuskulud saavad olema suuremad, kui tribunali on täies mahus tööle hakanud, kuid sel juhul peavad kokkuleppe osalisriigid kulude katmise eraldi kokku leppima. Kui eritribunal lõpetab oma kohtupidamisega seotud tegevuse ning käivitub järelmehhanismi, siis hakkavad ka riikide kulutused vähenema. Igal juhul peavad kokkuleppe osalisriigid arvestama sellega, et agressiooni eritribunali tegevuse rahastamine toob endaga kaasa pikaajalise rahalise kohustuse, millega tuleb edaspidi riigi eelarves arvestada.

8. Korralduse ja seaduse jõustumine

Korraldus jõustub üldkorras. Seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval.

Kokkulepe jõustub Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee resolutsiooni vastuvõtmise päeval nende riikide suhtes, kes on teavitanud soovist olla kokkuleppe osaliseks ja kes on valmis võtma rahalisi kohustusi. Eesti soovib välispoliitilistel eesmärkidel teavitada oma osalusest kokkuleppes nii, et Eesti oleks nimetatud Ministrite Komitee resolutsioonis kokkuleppe osalisriigina.

Kokkulepe ja selle tõlge eesti keelde avaldatakse Riigi Teatajas pärast kokkuleppe kehtestamist Euroopa Nõukogus, kuna kuni selle hetkeni võidakse teha kokkuleppe tekstis tehnilisi parandusi

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu edastatakse ministeeriumitele kooskõlastamiseks ja huvirühmadele arvamuse andmiseks EIS kaudu.